

MINISTERSTWO RODZINY I POLITYKI SPOŁECZNEJ
DEPARTAMENT UBEZPIECZEŃ SPOŁECZNYCH

ul. Nowogrodzka 1/3/5, 00-513 Warszawa, tel. +48 22 661 1738, fax +48 22 661 1736
<https://www.gov.pl/web/rodzina>

Warszawa, 3 lutego 2022 r.

DUS-II.070.2.2022.CG

Dot.: III.7060.12.2022.JJ

Pani
Anna Szalek
Dyrektor
Zespołu Prawa Pracy
i Zabezpieczenia Społecznego
Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich

Szanowna Pani Dyrektor,

w odpowiedzi na pismo z dnia 11 stycznia 2022 r. zawierające prośbę o przedstawienie stanowiska, w sprawie postulatów objęcia prawem do wcześniejszej emerytury grupy zawodowej jaką są listonosze, który został zawarty w przesyłanym wniosku NSZZ Listonoszy Poczty Polskiej, Departament Ubezpieczeń Społecznych uprzejmie przedstawia, co następuje.

Nowy system emerytalny, określony przepisami ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2021 r. poz. 291, z późn. zm.), dalej powoływanej jako „ustawa emerytalna”, wprowadził (z dniem 1 stycznia 1999 r.) generalną zasadę, zgodnie z którą przyznanie świadczenia emerytalnego powinno być uzależnione od spełnienia jedynie ryzyka ubezpieczeniowego w postaci osiągnięcia określonego w przepisach wieku emerytalnego. W związku z powyższym, reformując system ubezpieczeń społecznych, a w szczególności porządkując ubezpieczenie emerytalne, przyjęto zasadę stopniowej likwidacji możliwości wcześniejszego przechodzenia na emeryturę. Przepisy tej ustawy nie zmieniły jednak obowiązujących w starym systemie, tj. przed dniem 1 stycznia 1999 r. zasad nabywania uprawnień emerytalnych przez osoby urodzone przed 1949 r., natomiast ograniczyły takie możliwości dla osób urodzonych w latach 1949-1968.

Zgodnie z obecnie obowiązującym stanem prawnym wcześniejsze zakończenie aktywności zawodowej z tytułu wykonywania pracy w szczególnych warunkach lub w (o) szczególnym charakterze jest możliwe na zasadach określonych w art. 184 ustawy emerytalnej lub na podstawie przepisów ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (Dz. U. z 2018 r. poz. 1924, z późn. zm.).

Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej
ul. Nowogrodzka 1/3/5, 00-513 Warszawa, e-mail: info@mrips.gov.pl, tel. 222-500-108

Plan rozwoju na
najbliższą dekadę
gov.pl/polski-lad

W myśl tej pierwszej regulacji, po osiągnięciu wieku przewidzianego w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz. U. poz. 43, z późn. zm.), wcześniejszą emeryturę mogą uzyskać te osoby urodzone po 1948 r., które w dniu 1 stycznia 1999 r. osiągnęły ogólny staż pracy wymagany do uzyskania emerytury, tj. 20 lat w przypadku kobiety i 25 lat w przypadku mężczyzny, w tym – zależnie od rodzaju pracy - co najmniej 10 lub 15 lat zatrudnienia na podstawie umowy o pracę w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze. Ten rodzaj emerytury wcześniejszej przysługuje pod warunkiem nieprzystąpienia do otwartego funduszu emerytalnego, a w przypadku członków OFE – pod warunkiem złożenia wniosku o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w OFE, za pośrednictwem ZUS na dochody budżetu państwa.

Na podstawie ww. regulacji o wcześniejszą emeryturę mogą się również ubiegać osoby, które przed dniem 1 stycznia 1999 r. wykonywały prace określone w poz. 22 działu VIII wykazu A, stanowiącego załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r., tj. prace doręczycieli przesyłek pocztowych i telegramów, którzy nie używali do pracy samochodów (dalej powoływane jako: „prace listonoszy”).

Osoby zaś, które nie spełniają warunku posiadania wymaganego ogólnego lub szczególnego stażu pracy, o który mowa w art. 184 ustawy emerytalnej, a wykonywały przed dniem 1 stycznia 1999 r. pracę w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w rozumieniu art. 32 i art. 33 ustawy emerytalnej, mogą skorzystać z nowego świadczenia w postaci emerytury pomostowej przysługującej na podstawie przepisów ustawy o emeryturach pomostowych.

Emerytura pomostowa została przewidziana zaś dla osób wykonujących prace w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, określone w art. 3 ust. 1-3 ustawy o emeryturach pomostowych i jej zał. nr 1 i 2.

Należy podkreślić, że zawarte w ustawie o emeryturach pomysłowych definicje pracy w szczególnych warunkach i o szczególnym charakterze, jak i treść wykazów prac w szczególnych warunkach i o szczególnym charakterze są efektem wnikliwej i długiej dyskusji, jaka toczyła się nad projektem ustawy o emeryturach pomostowych w zespołach problemowych Trójstronnej Komisji do Spraw Społeczno-Gospodarczych oraz w trakcie prac parlamentarnych z udziałem uznanych ekspertów z zakresu medycyny i ochrony pracy.

Przesłanką określenia w ustawie o emeryturach pomostowych kryteriów kwalifikujących prace, których wykonywanie uprawnia do emerytury pomostowej, są zmniejszające się wraz z wiekiem możliwości wykonywania pracy, związane z malejącą wydolnością psychofizyczną

pracownika. Dotyczy to prac wykonywanych w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, determinowanych siłami natury, procesami technologicznymi lub szczególnymi wymaganiami, którym osoby starsze mogą nie sprostać, a dostępnymi środkami profilaktyki technicznej, organizacyjnej i medycznej nie można obecnie skutecznie ograniczyć zagrożenia, jakie prace te stanowią dla życia lub zdrowia pracowników.

Należy w takim razie podkreślić, że ustawa o emeryturach pomostowych nie dotyczy problematyki pracy w warunkach oddziaływania szkodliwych czynników środowiska pracy oraz czynników niebezpiecznych, które nie stawiają przed pracownikami wymagań przekraczających poziom ich możliwości ograniczony w wyniku starzenia.

W obowiązujących uregulowaniach prawnych zostały ustalone zarówno wartości najwyższej dopuszczalnej ekspozycji na czynniki szkodliwe oraz zasady oceny i dokumentowania ryzyka zawodowego związanego z ich występowaniem na stanowiskach pracy, jak i zasady profilaktyki technicznej, medycznej i organizacyjnej.

Zgodnie z art. 4 ustawy o emeryturach pomostowych, prawo do emerytury pomostowej, co do zasady, przysługuje pracownikowi, jeżeli spełni łącznie następujące warunki:

- 1) urodził się po dniu 31 grudnia 1948 r.;
- 2) ma okres pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, wynoszący co najmniej 15 lat;
- 3) osiągnął wiek wynoszący co najmniej 55 lat dla kobiet co najmniej 60 lat dla mężczyzn;
- 4) ma okres składkowy i nieskładkowy, wynoszący co najmniej 20 lat dla kobiet i co najmniej 25 lat dla mężczyzn;
- 5) przed dniem 1 stycznia 1999 r. wykonywał prace w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w rozumieniu art. 32 i art. 33 ustawy emerytalnej albo w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych;
- 6) po dniu 31 grudnia 2008 r. wykonywał prace w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych;
- 7) nastąpiło z nim rozwiązanie stosunku pracy.

Ww. przepis art. 4 pkt 5 ustawy o emeryturach pomostowych, uzależnia przyznanie prawa do emerytury pomostowej od wykonywania przed dniem 1 stycznia 1999 r. pracy w szczególnych lub w szczególnym charakterze (warunek ten powoduje również, że system emerytur pomostowych ma charakter wygasający).

Należy podkreślić, że wymóg ten został wprowadzony zgodnie z Konstytucją RP. Potwierdził to Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 16 marca 2010 r., Sygn. akt K 17/09, w którym orzekł m. in., że art. 4 pkt 5 ustawy o emeryturach pomostowych w zakresie, w jakim przyznaje prawo do emerytury pomostowej wyłącznie pracownikom, którzy wykonywali prace w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze przed dniem 1 stycznia 1999 r., jest zgodny zarówno z zasadą zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa oraz z zasadą ochrony praw nabytych wynikającymi z art. 2 Konstytucji oraz z zasadą równości wynikającą z art. 32 ust. 1 Konstytucji. W uzasadnieniu tego orzeczenia podkreślono, że zawarta w tym przepisie reguła wygaszania emerytur pomostowych nie narusza zasady zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa. Zarówno nazwa tych świadczeń, jak i cele reformy emerytalnej oraz dokumentacja procesu legislacyjnego dowodzą, że emerytury pomostowe miały być rozwiązaniem przejściowym. Zdaniem Trybunału, art. 4 pkt 5 ustawy o emeryturach pomostowych nie narusza także zasady ochrony praw nabytych. Do dnia wejścia w życie zaskarżonej ustawy (tj. do 1 stycznia 2009 r.) nie było bowiem ani możliwości efektywnego nabycia prawa do emerytury pomostowej, ani też ustalonych warunków nabywania tego prawa (wobec tego przed dniem 1 stycznia 2009 r. nie mogły powstać maksymalnie ukształtowane ekspektatywy tego prawa, które podlegałyby ochronie konstytucyjnej).

Trybunał stwierdził ponadto, że art. 4 pkt 5 ustawy o emeryturach pomostowych jest zgodny także z art. 32 ust. 1 Konstytucji. Każda osoba, która podejmowała pracę po rozpoczęciu reform emerytalnych, powinna mieć świadomość, że przechodzenie na emeryturę ma się odbywać co do zasady w podstawowym wieku emerytalnym (60 lat dla kobiet i 65 lat dla mężczyzn), a ustawodawca będzie zmierzał do stopniowego ograniczenia wszystkich wyjątków od tej zasady. Dlatego osoby, które podejmowały pracę w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze przed 1 stycznia 1999 r. i po tej dacie, funkcjonowały w innym "otoczeniu prawnym". Z tego punktu widzenia nie można ich uznać za podmioty podobne, które powinny być jednakowo traktowane.

Z punktu widzenia ochrony interesów osób ubezpieczonych, którzy wykonywali do dnia 31 grudnia 2008 r. pracę w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze należy również podkreślić, że w ustawie o emeryturach pomostowych występuje instytucja rekompensat (na co również wskazywał Trybunał Konstytucyjny). Zgodnie z art. 2 pkt 5 ustawy o emeryturach pomostowych, rekompensata to odszkodowanie za utratę możliwości nabycia prawa do wcześniejszej emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze dla osób, które nie nabeą prawa do emerytury pomostowej.

Przepis art. 21 ustawy o emeryturach pomostowych doprecyzowuje, że rekompensata przysługuje ubezpieczonemu, jeżeli ma okres pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w rozumieniu przepisów ustawy emerytalnej, wynoszący co najmniej 15 lat (okres ten musi w całości przypadać przed dniem 1 stycznia 2009 r.). Rekompensata nie przysługuje osobie, która nabyła prawo do wcześniejszej emerytury na podstawie przepisów ustawy emerytalnej lub innych przepisów.

Rekompensata, obliczana według wzoru określonego w art. 22 ustawy o emeryturach pomostowych, przyznawana jest na wniosek ubezpieczonego o emeryturę, w formie dodatku do kapitału początkowego, o którym mowa w art. 173 i art. 174 ustawy emerytalnej (art. 23 ustawy o emeryturach pomostowych). Przyznanie rekompensaty jest możliwe tylko wówczas, gdy do wniosku o emeryturę ubezpieczony dołączy odpowiednią dokumentację, potwierdzającą fakt wykonywania przez okres co najmniej 15 lat przed dniem 1 stycznia 2009 r. pracy w szczególnych warunkach w rozumieniu art. 32 ustawy emerytalnej. O ustalenie wyżej omówionej rekompensaty mogą się również ubiegać osoby, które przed dniem 1 stycznia 1999 r. wykonywały prace określone w poz. 22 działu VIII wykazu A, stanowiącego załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r., tj. prace listonoszy.

Przedstawiając powyższe, trzeba stwierdzić, że rozwiązania funkcjonujące w systemie emerytalnym dotyczące osób wykonujących prace listonoszy są prawidłowe i nie przewiduje się ich zmiany.

Z poważaniem,

Konrad Miłoszewski

Dyrektor

Departamentu Ubezpieczeń Społecznych

/-/ podpisano kwalifikowanym podpisem elektronicznym